

מעדני כתן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת קורח תשפ"א ❁ שנה שנייה גליון 92

בעניין נפסק ב' חוטין בציצית פסלין מספק ואמאי לא אזלינן בתר חזקה ורובא

יבואר אמאי לא אזלינן בתר רובא דהחוט שניתק הוא משאר החוטין ולא מחוט שנפסק כבר

ולכאור' יש להקשות על מה שכתב בשו"ע שאם נפסק חוט אחד מצד אחד ושוב נפסק חוט שני מצד שני ולא נשאר כדי עניבה פסול שמה הוא אותו חוט ונמצא שלא נשאר כדי עניבה בחוט אחד ולכאורה אמאי לא נימא כל דפריש מרובא פריש והחוט השני שנפסק היה מג' חוטין האחרים ולא מאותו חוט שנפסק ונמצא שבכל החוטין יש כדי עניבה, והראוי שהחתם סופר (בהג' בשו"ע) הקשה כן, וז"ל שמעתי מקשים, נימא כל דפריש מרובא פריש, ונראה לי דהרי אין אנו דנים על הנתקין שאינם לפנינו, אלא על החוטין התלויין והם קבועים, וכמחצה על מחצה דמי, עכ"ל.

והיינו דכל שאין הנדון אלא על הקבוע לא אמרינן כל דפריש על הנתקין שהוא מהרוב ולהכי הוא פסול מספק דלגבי הנשארין הוא קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

ולכאורה בנידון זה מצוינו שנחלקו התרומות הדשן והנתיבות המשפט, דהרמ"א בחו"מ בסיומן רצ"ב סעיף י' הביא מהתרומות הדשן דאם שניים הפקידו אצל אחד כמה טבעיות זהב, אך אחד הפקיד יותר טבעיות זהב מחבירו, ואח"כ נגנב או נאבד חלק מהטבעיות זהב, ואין ידוע של מי נגנב, אזלינן בתר רובא ואמרינן כל דפריש מרובא פריש ובדאי נגנב מאותו אחד שהפקיד יותר טבעיות. ובנתיבות שם (ס"ק ט"ז ד"ה אמנם הנ"י) הקשה על זה דכשאנו דנים על מה שפירש בזה שייך לומר כל דפריש מרובא פריש, אבל הכא הנידון הוא של מי הטבעיות זהב שיש לפנינו, דהרי אין לנו נפק"מ בטבעיות שנגנבו ואינם כאן, וכשנבאים לדון על הנשארין הרי זה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

ונמצא דהתרומות הדשן ס"ל דגם בכה"ג אמרינן כל דפריש מרובא פריש אפי' שאין דנין על הנגנב אלא על הנשאר והכי נמי היה לנו לילך בתר הרוב ולומר שניתק החוט מן הרוב ונשארו כולם כדי עניבה ונמצא דדברי השו"ע הם דלא כהתרה"ד וצ"ע.

יבואר אם בקבוע שאינו ניכר חשיב קבוע

עוד יש לדון בתירוץ של החת"ס, דהרי זה קבוע שאינו ניכר, וקבוע שאינו ניכר לא הוי קבוע, אך י"ל דהא מדרבנן מחמירים גם בקבוע שאינו ניכר, וכוונת החת"ס דמדרבנן חשיב קבוע.

וא"כ י"ל דגם התרומות הדשן מודה דכיון שאין דנים על הנגנב לא אמרינן בזה כל דפריש מרובא פריש, אלא דסבר דאף שאנו דנים על הנשאר מ"מ הרי הוא קבוע שאינו ניכר ובמקומו לא מחמירין וא"כ איכא למייל בתר רובא אפי' אם דנים על הנשארין, (וע' בזה בספר בית אפרים אה"ע"ז ס' ה'), אבל בנידון דלגבי ציצית אפשר דחשיב קבוע מדרבנן ולהכי לא אזלינן בתר רובא.

והנה החזון איש (אהלות ס' כ"ג סק"ג) הקשה בהדיא דשדה שאבד בה קבר דכתב הר"ש דברה"י טמאה מן הדין אמאי לא ניזיל בתר רובא, וכגון שיש בשדה ד' אמות מקום טמאה וח' אמות טהורות כשהלך בד' אמות של שדה נימא דהן טהורות, ותירץ דחשיב קבוע, ואע"פ דאין הטומאה ניכרת לעינינו מ"מ כיון דבמקומה היא ניכרת ואפשר לברר מקום הטומאה חשיב קבוע הניכר, וכתב שם וז"ל 'ושמעתינן מכאן דבכל תערובות דאפשר לברר ולהכי האיסור אינו בטל, ולא בעינן למייתי עלה משום דכיון דאיכא לברורי מברירין אלא חשיב קבוע, וצ"ע', עכ"ל, וא"כ הכא שייכול לברר אם חוט אחד שלם נחתך או רק חצי חוט לא הוי בקבוע שאינו ניכר, ואף שע"ז תיפסל הציצית מ"מ כיון דיכול לברר חשיב קבוע הניכר במקומו והוי מדינא קבוע ולא אזלינן בתר רובא.

יבואר אם חשיב כאיכא לברורי דלא ניזיל בתר רובא

ובעיקר קושיית החת"ס יש לדון, דהרי כל היכא דאיכא לברורי לא סמכינן על הרוב, וא"כ הרי הכא יכול לברר ויבדוק אם חוט שלם נחתך או רק חצי חוט נחתך. ואולי י"ל דזה מירחא יתירה לבדוק זאת ואין זה נחשב דאיכא לברורי. וביותר י"ל דהרי בשביל לבדוק את כל הארבעה ראשים אם הם מצד אחד הוא צריך להחיר את הקשר, ואם יתיר את הקשר שוב לא יוכשר מדין גרדומין וא"כ יפסיד את הציצית, ולהכי לא חשיב דאיכא לברורי.

איתא במנחות (דף לח): 'אמרי בני ר' חייא גרדומי תכלת כשרין וגרדומי אוזב כשרין וכמה שיעור גרדומין אמר בר המדורי אמר שמואל כדי לענבן, איבעיא להו כדי לענבן לענבן כולהו או דלמא כל חד וחד לחודיה תיקו', ומבואר דאע"פ שאורך חוטי הציצית יש להם שיעור אבל אם נחתכו משעורם ונשארו כדי עניבה כשרים וזהו דינא דגרדומין דכל שנשאר שעור מועט של אותו מצוה שהיה בתחלה כשעורו כשר.

יבואר אם דין גרדומין של ציצית הוא דווקא אחר שלבשו או גם אחר עשייתו בלבד

והנה אם נפסק קודם הליבישה שלא נעשה בו מצוה כלל אם חשיב כגרדומין נראה מדברי הבה"ל דמהני דכל שנעשה הציצית בהכשר ונפסל כשר דהנה בשו"ע סימן י"א כתב שהחוט שעמו הוא כורך את שאר החוטין יהיה יותר ארוך כדי שיהא לו שיעור י"ב גודלין אחר הכריכה, ובבה"ל סימן י"א ס"ד ד"ה יותר ארוך נקט דמיד בשעת העשיה איכא דין גרדומין, שהרי נסתפק דאפשר דלא בעינן חוט ארוך אלא בשעת כריכת החוליא הראשונה כדי לכרוך כריכה אחת, ומה שתהא קצרה מ"ב גודלין אחר שיכרוך הכל יהא כשר מדין גרדומין, והרי בזה עדיין לא לבש הציצית ומכל מקום ס"ל דכשר מדין גרדומין ומוכרח דס"ל דכל שעשהו בהכשר כשר גם שלא לבש הציצית.

וב"כ החזון איש א"ח ס' ג' סק"ג וז"ל נראה דדין גרדומין הוא אפי' נפסק קודם שלבש הטלית ואע"פ דקיי"ל חובת גברא ועדיין לא שמשו הציצית למצותן מ"מ כיון דפסלה תורה עשוי מעצמו ובעינן עשיה דוקא עשיתו חשיבא וכל שנקשרו כהלכתן ואח"כ נפסקו ה"ה בהכשר גרדומין, וכן אם נקרע הטלית וירדו הציצית למטה מקשר אגודל דמכשרין כדאמר מ"ב א' בשעת עשיה אתמרי היינו עשיה ממוש אף שלא לבש, ע"כ, (אמנם בס' זרע אברהם להגר"א לופטביר בדיני גרדומי מצוה הביא בשם הגאון מקוטנא דדוקא לאתר לבישה חשיב גרדומי מצוה שכבר נתקיים בזה מצוה).

ובזה יובן אמאי אין גרדומין ללולב או להרסים משום דהיכא דלא בעי עשיה לא שייך גרדומין ואפי' קיים מצוותו בהם גם לא מהני גרדומין דלא הכשירו גרדומין אלא היכא דבעינן עשיה וכ"כ בתשובות חתם סופר סימן רנ"ו, ויעיין באחיעזר ח"ג ס' מ"ו מש"כ בזה.

אמנם בתרומות הדשן פסקים ס' נ"ב כתב דהא דשרינן אתרוג חסר ביום טוב שני משום דשיירי מצוה ניהו כדאשכחן גבי גרדומי תכלת ואוזב, ומבואר דס"ל דגם היכא דלא בעי עשיה איכא דין גרדומין, ובוה פשיטא שאינו אלא אם נטל אתרוג ביו"ט ראשון ולהכי הוי גרדומין, וצ"ע.

יבואר אם פסלין הציצית מספק אפי' אם יש חזקה להכשיר הציצית

והנה בשו"ע סימן י"א סעיף ד' כתב אורך החוטין השמונה אין פחות מד' גודלים, ויש אומרים י"ב גודלים, וכן נוהגין, ואם נחתכו החוטין פחות משיעור זה גם כן כשר, ובשולחן ערוך סימן יב סעיף א כתב וז"ל אם נפסקו כל חוטי הכנף ונשתיר בהם כדי עניבת כל החוטין הפסוקים ביחד, כשר. ואם לא נשאר כדי עניבה אפי' בחוט אחד שנפסק כולו, פסול, הלכך כיון שכל א' כפול לשנים, אם נפסקו שני ראשים, פסול, שמה נפסק חוט אחד, ולפי מה שאנו נוהגים לדקדק בעת עשיית הציצית לתת סימן בד' ראשים, בענין שלעולם הד' ראשים הם מצד אחד של הקשר והד' ראשים מצד האחר, אם נפסקו שני ראשים מצד אחד, כשר, דודאי שני חוטין הם והרי נשתיר מכל אחד הראש השני שהוא יותר מכדי עניבה, עכ"ל, וכל זה הוא מדין גרדומי ציצית המבואר בגמ' במנחות דף ל"ח ע"ב.

והנה מש"כ שאם נפסקו כל החוטין ונשאר כדי עניבה כשר לאו מילתא פסיקתא היא, דאכן כן שיטת רוב הראשונים דאפי' אם נפסקו כל החוטין, כל שנשאר אפי' רק מצד אחד שיעור כדי עניבה היינו גרדומי ציצית וכשר, אבל שיטת ר"ת דצריך שישאר ב' חוטין שלמים, ובב' חוטין האחרים הפסוקים סגי שישאר שיעור כדי עניבה, ובשו"ע שם הביא פלוגתא זו, וכתב דהלכה כסברא ראשונה, והיינו כשיטת רוב הראשונים, אך הוסיף דהיכא דאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת, והרמ"א כתב דנוהגין כר"ת.

^א הנה כמג"א (סימן ח ס"ק יא) כתב בשם הב"ח דלא אולנין בתר חוקה בעיצית דהנה כתב שם וז"ל הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדוק דאוקי אזהותיהו אלא שהתיר על דבר ה' יו שו לבדוק, והב"ח כ' דלא אוקמי' אזהות' כיון שאין החוק' בטבע ממילא אלא מכה אדם שתיקן העיצית (והנה עריך מחזיקה) בדמאי' ר"פ האשה בתרא (ובבבבורות מסק') וזכר תהליא במעשה א' חשיב וע"כ, ולא ידענא אמר קאמר דהתם אמר' שמה לא בא עליו וזכר ואת"ל באי שמה לא בא ונתבער משא"כ באו דעתם העיצ' ובלתת אזהותיהו כמו מזה שמשמשי לותב

לסמוך שעשה שליחותו, ואע"פ שמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ומכירת חמץ הוא מדרבנן מכל מקום בעינן שיועיל אפי' מדאורייתא משום כמה מעמי, ולכן עושין הרב כפועל שיוכלו להחזיק שעשה שליחותו.

אלא דבמקום שלא עשה את הרב לשליח אלא הרב עושה אדעתא דנפשיה ומפריש בכל ערב שבת חלה יש לעיין אם אפשר לסמוך עליו דאפשר דבזה בדרבנן נמי לא סמכינן עליה שהרי לא צוהו להפריש חלה עבורו, והנה בגמ' עירובין דף ל"ב אמרו שהרחוקים מותרין לאכול חדר מחצות היום משום שהזקה שהכניס הקריבו את העומר והחדש מותר, ואע"פ שהוא מדאורייתא אמרו בגמ' שם לפי שיועיל שאין ב"ד מתעצלין בו, וברש"י כתב ואבי דינא סמכינן, וא"כ יש להסתפק במי שיועד שסומכין עליו שהפריש עבורם חלה אם חשיב כבי דינא ויכולים לסמוך עליו.

ושמעתיה שמרן הגר"ש אלישיב זצ"ל אמר שאפשר לסמוך על הגאון ר' משה בויאר בלא שנתברר שהפריש באותו שבת משום שכל שרגיל להפריש עבור הציבור וסומכין עליו הרי הוא כב"ד שאחראי לכך ואפשר לסמוך עליו.

והנה לכאן אם כן יוכל להפריש גם בעצמו משום שכל שמעיקר הדין יכול לאכול הרי אין בהפרשתו משום מתקן שהרי אינו מתקן את האוכל שהרי מותר בלא"ה לאכול, ואע"פ שמעשרו על הצד שאינו מעושר וא"כ הוא מתקן בשבת אבל כל שמדינא מותר אינו חושב כמתקן, וכן ידוע בשם מרן החזון איש זצ"ל שאמר על הכשר מסויים שסומכין עליו שאפשר להפריש עליו חלה בשבת משום שאינו חשוב כמתקן שהרי מותר מדינא לאכול בלא"ה.

ושמעתיה מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א להעיר בזה דאחר שאמרו חכמים שעם הארץ אימת שבת עליו וסמכינן עליו כשאומר שהוא מעושר ויכול לאכול בשבת, דלכאורה יכול גם לעשרו בעצמו שהרי כל שיוכל לאכול יכול לעשרו שאינו חשוב תו כמתקן וא"כ למה צריך לסמוך על העם הארץ בשבת שיעשרנו בעצמו, ואינו נראה כמתקן, אבל נראה פשוט שאם יאמרו חכמים לעשרו הרי שוב חשוב כמתקן שהרי כל שאסורו חכמים בלא שמעשרו בעצמו הרי כשהוא מעשר הוא מתקן לאכילה ואסור בשבת.

בענין מי שלא הפריש חלה מחלות שקנה אם יכול להפריש שנית משום שמדינא יכול לאכלם בלא הפרשת חלה

ראיתי בגילוי של הגאון ר' יוסף ליברמן שליט"א שאלה במי שעשו קוגל לטושלנט לסעודת שבע ברכות שהיה בו שיעור שהייב בהפרשת חלה ולא הפרישו חלה אם מותר להפריש חלה מאותו קוגל בשבת.

והתיר הגאון הנ"ל להפריש חלה מאותו עיסה שהכניס לתוך הטושלנט משום שתחלתה עיסה וסופה סופגנין וכל שעיסה שנתבשלה ולא נאפית בתנור דעת רוב הראשונים שאינה חייבת בהפרשת חלה, שאינה קרויה לחם אלא האפיה בתנור, אבל דעת ר"ת שכל שתחלתה עיסה עבה שיושעין לחם ממנה נתחייב בחלה אפי' שהיה דעתו לבשלה, ובשולחן ערוך יורה דעה סימן שכט סעיף ג כתב וז"ל עיסה שבלילתה עבה, וגלגלה על דעת לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין או ליבשה בחמה, ועשה כן, פטורה, עכ"ל, והש"ך שם כתב דמאחר שדעת הרבה פוסקים כר"ת שחייב בחלה לכן צריך להחמיר ולהפריש חלה בלא ברכה.

ולכן כתב הגאון הנ"ל שמאחר ומעיקר הדין א"צ להפריש אלא משום שכתב הש"ך שיש להחמיר שפיר מותר להפריש בשבת כמו שאמרו בבבא דף י"ט מטבילין מגב לגב

בעניני האם עדיף לישן עם ציצית בלילה אע"פ שלא יוכל לברך ביום או לא

נשאלתי במי שיש לו בגד של ציצית אחת ורוצה ללבוש גם בלילה כדי לקיים בו מצוות ציצית להראש דס"ל דכסות יום חייב בציצית בלילה, וכמ"כ הרא"י ז"ל שראוי ללבוש ציצית בלילה הובא במג"א סימן כ"א, אבל אם ילבשו בלילה לא יוכל לברך על הציצית בשחרית משום דמספקא לן שמא לא הפסיק במצוות ציצית בלילה, וכמ"כ במ"ב סוף סימן ח' שמספק לא יברך על הציצית ביום, האם ילבשו בלילה כדי לקיים מצוות ציצית אע"פ שלא יוכל לברך עליו ביום, או שלא ילבשו בלילה אלא ביום כדי שיוכל לברך על הציצית ולא יקיים מצוות ציצית בלא ברכה.

יבואר פלוגתת האחרונים אם עדיף לקיים מצוות ציצית בלא ברכה מאשר שלא לקיים

מצוות ציצית

והיה נראה לכאן' שעדיף שילבש הציצית בלילה מאשר שלא ילבש ויברך על הציצית, אלא שלכאן' ממסקנת המ"ב נראה דס"ל דעדיף שלא יקיים מצוות ציצית מאשר יקיימנה בלא ברכה.

דהנה כתב הט"ז סימן תקפ"א ס"ב ק"ו וז"ל וכתב בלבוש שהש"ך שמתפלל סליחות מתעטף בטלית ואינו מברך כדאיתא סי' י"ח בענין כסות לילה, (והינו להרמב"ם פטור מן הציצית ולהכי אינו מברך), ול' תמוה דכיון דלהרא"ש חייב בברכה בכסות המיוחד ליום אפי' לבשו בלילה כמ"ש סי' י"ח למה יכניס עצמו תחלה לזה שילבש כדי שיש בו ספק ברכה ולא יברך, לכן נ"ל דודאי בלא עטיפה כלל א"א משום כבוד השכינה ובפטר בסליחות שאומר ויעבור ואי' בגמ' שנעטף אפי' הקב"ה כש"ן כו' אלא יקח טלית חבריו ובהו לא יעבור כלום כי כבר הוכחנו בהלכות ציצית דאין לברך על טלית שאולה, ואפי' למאן דפסק לברך שם היינו כששאלו כדי לצאת בו אבל כאן לא נתחייב אלא משום צניעות בעלמא כ"ע מודים דא"צ לברך כנ"ל נכון, עכ"ל, ומבואר מדבריו דאסור לעשות ספק מצוה במקום שאינו מחויב במצוה זו כמו ציצית משום שמכניס עצמו בספק ביטול ברכה.

¹ ועוד נראה לו' דלכל' יישן עם ציצית בלילה משום שאם קמים אחר כמה שעות ביום הרי ביום לכולי עלמא כסות יום חייב בציצית ובשעות אלו יכול לקיים מצוות ציצית לכולי עלמא, ואע"פ שהוא יושן מ"מ מקיים מצוה כמו שיתבאר להלן. אמנם בריטב"א ברכות דף מ"ו ע"ב פירש דקאי על ברכת המזון או מעין שלש שהוא דאורייתא לשיטתו ולדבריו אין ראייה דברכת המצות הוא מדיני המצוה.

שוב ראיתי בתוס' רע"א (דמאי פ"ד אות ל"ד) שכתב בהא שאמרו שהאמינוהו לעם הארץ בדמאי לצורך שבת אבל במצו"ש אסור לאכול, וז"ל והאמינוהו אלא לצורך אותו שבת וכו' (ומשום עונג שבת), קשה לי אמאי נסמך ע"ז להתיר האכילה דיש חשש טבל דבמיתה, נתיר להפריש בשבת דהוי רק שבות ולסמוך על הרוב ועל שאלתו שכבר הוא מתוקן ואין בקריאת שמו משום מתקן, ואפשר דחיישינן שמא יאמרו דמפרישין דמאי בשבת, אבל במה שאוכל ליכא חשש, דיאמרו דקמו רבנן במלתא וידעו שזה היה מעושר, עכ"ל, ומבין מדבריו שגם אם היו אומרים להפריש לא היה נראה כמתקן.

יבואר אם מעשר מה שמותר לאכול לולי שעשרו אם חשיב כמתקן

והנה אם מפריש חלה שנית בשבת משום שמעיקר הדין יכול לסמוך על הגאון ר' משה בויאר שליט"א שכבר הפריש חלה, הרי לכאורה אין בזה משום מתקן שהרי כל שיוכל לאכול אינו חשוב כמתקן, אמנם כל שתקנו בעצמו הרי שוב לא חל חלתו של הגר"מ בויאר שהרי מפריש על מי שאינו עתיד להפריש וכיון שהפריש תו לא מפריש עבורו וא"כ נמצא שהפרישה דידיה חייל, ושוב הרי הוא חשוב כמתקן בשבת.

ואפשר שכל שמותר בלא מעשר דידיה אע"פ שעתה שיעשר בעצמו הרי מעשר דידיה הוא המתקן, אבל כל שיוכל לאכול בלא האי מעשר הרי אינו חשוב כמתקן ומותר.

אמנם הרי ברמב"ם פכ"ג משבת מבואר שאסר להפריש בשבת משום דנראה כמקדיש והוא איסורא לא מהני מה שהיה יכול לאכול קודם בלא מעשר שהרי סוף סוף כיון שעשרו בעצמו תו הרי מקדישו שעשהו תרומה וכיון שעשהו תרומה הרי הוא כמקדש וממכר שאסור בשבת.

ולכן נראה שיעשר על תנאי שאם לא עשרו הגר"מ בויאר הרי הוא מעשרו ואם עשרו אינו מעשר, ובזה יכול לסמוך שמסתבר שעשרו בע"ש ועל הצד הרחוק שלא עשרו הרי הוא מעשרו בעצמו ואינו אסור לעשותו בשבת כיון דסמך ארובא וחזקה של חבר שהדבר מעושר ומותר.

ומחבורה לחבורה והיינו מי שטבל בשביל חבורה אחת וטובל שנית לחבורה אחרת כיון שאינו אלא חומרא בעלמא אינו חשוב כמתקן.

ויעויין בשיטה מקובצת שם שכתב וז"ל וכתב מורי נר"ו דמדפריש רש"י ז"ל שאינו צריך לחזור ולהטביל והנראה בעלמא הוא משמע דאפילו רבנן לא אצרכו להטביל אלא רשות בידו הוא. דאי מעלה דרבנן הוא הדין לימא שאינו צריך, והיכי קרי ליה חומרא, אלא ודאי אינו צריך כלל. אם כן שישטא דיכול להטביל ביום טוב. תירץ מורי נר"ו דאיצטרך דאף על פי שהוא מחמיר ולפי דעתו נראה כמתקן אפילו הכי שרי, עכ"ל, ולדבריו אין ראייה שמותר להפריש במקום שחיישינן לשיטת רבנן תם שצריך להפריש חלה והש"ך כתב שיש להחמיר, והיינו דהש"ך ס"ל שאין לאכול בלא הפרשת חלה, א"כ בזה חשיב כמתקן ואסור בשבת.

אבל נראה שיוכל לסמוך על מי שמפריש חלה על כל השוכחים להפריש, ועל חומרא זו שכתב הש"ך שיש להחמיר ולהפריש בלא ברכה בוודאי יכול לסמוך על הרבנים המפרישים, וא"כ יוכל גם להפריש בעצמו כיון שהוא מותר מעיקר הדין באכילה וכמשנ"ת שיפריש על תנאי שאם לא הפריש הרי הוא מפריש בעצמו.

בעניני האם עדיף לישן עם ציצית בלילה אע"פ שלא יוכל לברך ביום או לא

אמנם כמגן אברהם שם כתב וז"ל צריך להתעטף בשעה שאומרים י"ג מדות (לבוש) עכ"ל, ולא השיג עליו כלל, ונראה מדבריו דניחא ליה אף שיקח טלית שלו ולא ס"ל דאיכא איסורא במאי דאינו מברך וצ"ב במאי פליגי בזה.

והיה אפשר לומר דנחלקו בטעמא דאילן לא יתרום אם הוא משום דמבטל חיוב ברכה דרמאי עליה והוא כמו שמבטל ברכת הנהנין הכא נמי מי שעושה מצוה בלא ברכה הרי הוא כמבטל חיוב ברכה והודאה להקב"ה על המצוה שזוכה לעשות, או דאינו חיוב ברכה והודאה על המצוה כברכת הנהנין אלא שהברכה היא להשלים המצוה שתיעשה בשלימות הראויה וכשנעשית בברכה הרי היא נעשית בשלימות וטעם הדבר כמ"כ בזה"כ דצריך להזכיר שם ד' על המצוה שתראה המצוה שנעשית לשמו יתברך.

ואי נימא שאין חיוב הברכה אלא כדי שתעשה המצוה בשלימותה, א"כ אם אינו יכול לעשות המצוה עם ברכה לכאורה עדיף לעשות ספק מצוה אע"פ שלא יברך עליה שהרי כשאנו מברך אינו אלא חסרון בשלימות המצוה ועדיף שיעשה המצוה שלא בשלימות מאשר שלא יעשה המצוה כלל.

אבל אי נימא שחייב הברכה הוא כחיוב הודאה על המצוה כברכת הנהנין א"כ טוב יותר שלא לעשות ספק מצוה משום שלא יוכל יברך וכשאנו מברך הרי הוא מבטל חיוב הברכה דרמאי עליה ממנו, משא"כ אם לא יעשה הספק מצוה כלל לא עבר שום איסור.

יבואר דברכת המצות באה להשלים המצוה

וכבר נודע להביא ראייה שהברכה נתקנה להשלים המצוה כמבואר בברכות דף מ"ב גבי וידוי מעשר דמתודה לא אכלתי באוני ממנו וגו' ולא שכחתי והיינו לא שכחתי מלברך ואם שכח אפי' פ"א לברך להפריש תרומות ומעשרות אינו יכול להתודות, ולכאורה הווידוי אינו אלא שקיים מצוות הפרשת תרו"מ בשלימות אבל הברכה אינו שייך למצוות ההפרשה אלא מצוה בפני עצמה היא, וע"כ הטעם משום דכיון דלא בירך חסר בשלימות המצוה וצריך להתודות שקיים מצוות הפרשת תרו"מ בשלימות.

¹ וכן מבואר בתוס' הרא"ש ברכות דף ט"ז שכתב דאי ברכות המצוות דאורייתא היה הברכה מעכבת את המצוה, וע"כ שהוא מדיני המצוה עצמה ומשום הכי מעכב המצוה, וז"ל דגם השתא שהוא מדרבנן ואינו מעכב המצוה מ"מ הברכה היא להשלים המצוה לעשותה כתקונה.

ובזה יובן שיטת המגן אברהם שיוכל להתעטף בציצית בלילה אע"פ שאינו יכול לברך דס"ל דכל חיוב הברכה אינו אלא לשלימות המצוה ולהכי עדיף שיעשה המצוה שלא בשלימות מאשר לא עשה המצוה כלל.

יבואר אם ראוי שלא לעשות עיסה שספק אם היא חייבת בחלה כדי שלא להכנס לספק שמה מבטל ברכה

ובזה יובן המגן אברהם לשיטתו דהנה כתב הטור יורה דעה סימן שכ"ט ו"ז הל' עיסה שנילושה במי ביצים או ביון או דבש בלא שום מים כתב הרמב"ם שהייתה בחלה וא"ל היה מסתפק בדבר וכתב טוב ליהרר שלא ללוש עיסה במי ביצים לבדן בלא תערובות מים כדי לצאת מידי ספקא, עכ"ל.

ובכ"ז בשולחן ערוך שם, וכן כתב באו"ח סימן תס"ב סעיף ה' וז"ל הל' עיסה במי פירות, טוב לעשותה מחמת משיעור עשרון, כדי שלא תתחייב בחלה.

ובמגן אברהם שם כתב וז"ל משמע בכ"ז כאן דאפי' לש בין ודבש הדין כן ד"א דאין חייב בחלה אא"כ נילוש במים וכ"כ הטור ב"ד סי' שכ"ט, וזמ"מ קשה ומה בכך ילוש עשרון ויפריש חלה בלא ברכה, ועוד דב"ד פסק בש"ע שהיב בחלה וכ"כ הדרישה שם בשם רש"י שאף הרא"ש לא פליג אלא במי ביצים אבל ב' משקין מודה שהיב עכ"ל לכן צ"ל דקאי אמי פירות שאינן מ' משקין וכמ"ש ב"ד הטעם שלא הוכשרה ואסור לשורפה שהיא חלה טהורה וגם לא יאכלנו כהן שכולנו טמאים עי' סוס"י תנ"י, ומיהו במקום שרגילין לרחוץ החטים א"כ הוכשרה החטים ואין קפידא בדבר ו' משקין עי' סי' קנ"ח ס"ד, עכ"ל.

ובבית מאיר השיג עליו בזה וכתב דאין ראוי לעשות עיסה במי פירות כשיעור חלה שהרי בזה יש לו ספק אם צריך לברך ואינו מברך מספק ועובר מספק על הא דתנן ערום לא יתרום עיו"ש. כן משמעות דברי הרא"ש והטור דטעמא שלא ילוש עשרון משום שאין להכניס עצמו לספק חיוב ברכה משום דערום לא יתרום ואסור לעשות מצוה בלא ברכה, וצריך ביאור

מאי תמיהה המגן אברהם שתמה למה לא עשה עשרון ויפריש בלא ברכה וצ"ע.

ולמשנ"ת אתי שמייה תמיהה המג"א דהמגן אברהם לשיטתו אילו דס"ל שיכול לקיים מצוות ציצית בלא ברכה ועדיף מאשר לא יקיים המצוה הכלל ורבי נמי יכול לעשות עיסת עשרון ממי פירות ויפריש בלא ברכה ואין איסור בדבר, והיינו טעמא משום דאם אינו יכול לברך מספק עדיף שיעשה המצוה בלא ברכה מאשר שלא עשה המצוה כלל, והבית מאיר ס"ל כהט"ו דכל שמבטל מעצמו חיוב ברכה אסור לעשות המצוה כדי שלא יבטל מעצמו חיוב ברכה.

ובמ"ב סימן תקפ"א ס"ק ו' כתב וז"ל הש"ן מתעטף בטלית בשעה שאומרים י"ג מדות אף שהוא קודם אור היום אבל אז אינו מברך עליו אף שהוא בגד המיוחד ליום כיון שלובשו בלילה ויש דעה דפטור אז מציצית כדלעיל בסיומן י"ח [לבוש] וט"ו השיג עליו דלמה לו להכניס עצמו לדבר שיש בו ספק ועי' לא יטול אז טלית שלו ולא טלית של קהל שהוא ג"כ כשלו אלא יקח טלית של חבירו דבזה לכונ' פטור מציצית ויכיון שנוטלו רק לכבוד ולא לקנותו, עכ"ל, ומבואר דעדיפא ליה שלא יקיים מצוות ציצית מאשר שילבשה ולא יברך, ולפי"ז אם ע"י שילבש הציצית בלילה לא יוכל לברך עליה ביום עדיף שלא ילבשה בלילה.

אכן בספר דעת נוטה למזן הגר"ח קניבסקי שליט"א הלכות ציצית תשובה תרט"ו כתב דמותר ללבוש ציצית בלילה אפי' שלא יוכל לברך עליה ביום ומכניס עצמו לספק ביטול ברכה, וצ"ע דמדברי המ"ב בר נראה שיעדיף שלא יקיים מצוות ציצית מאשר יקיים מצוות ציצית בלא ברכה.

יבואר שגם הישן מקיים מצוה בשניתו

והנה ממש"כ האר"י ז"ל ללבוש טלית קטן בלילה לקיים מצוות ציצית מוכרח שגם הישן מקיים מצוה, וכן מבואר ממש"כ הפוסקים שלא לברך על הציצית בבקר אם ישן בהם בלילה שהרי להרא"י קיים מצוות ציצית ולא פסקה מצוותו, ואם לא היה מקיים מצוותו בלילה כשישן

א"כ הרי הפסיק במצוותו ולמה לא יברך בבקר אחר שניתו, וע"כ דהוא מקיים מצוות ציצית בשניתו בלילה, ויעוין בשדי חמד ח"א כללים מערכת יו"ד אות ל"ד, ובפשוט מהא דחייב לישון בסוכה ולא מסתבר שאינו מקיים מצוה אלא בזמן שהולך לישון וע"כ דכל שהולך לישון כבמות מצוה הרי הוא מקיים מצוה.

יבואר שיכול להחליף בכל יום טלית קטן אחר ויכול לברך על הט"ק בכל יום

והנה אם יש לו ב' טלית קטן יכול להחליף כל יום בבקר ציצית אחרת ולברך עליה ולקיים בה מצוות ציצית בלילה, ואם היה לובש טלית מיוחד ללילה היה נחשב זה ככסות לילה ופטור מן הציצית לכולי עלמא ואינו מקיים בזה מצוות ציצית כלל, אבל אם מחליף ציצית בכל בקר הרי אינו נחשב ככסות לילה הפטורה מן הציצית שהרי לובשה כל היום, וגם לא יבטל מברכתה שהרי יברך עליה בכל בקר על הטלית שלובשה עתה מחדש.

אך יש להסתפק אם על ידי זה שיחליף כל יום בגד אחר לא יאז לו טלית מיוחדת לשבת אם שפיר למיעבד הכי, דהרי אמרו בשבת ק"ג שלא יאז מלבושך של שבת כמלבושך של חול, והאם כדי שלא יאז בכלל אילם לא יתרום עדיף שלא יאז לו ציצית מיוחדת לשבת.

ונראה שחיוב ברכה על המצוה הוא חיוב גמור אבל להחליף הציצית לשבת אינו חיוב גמור כל שמחליף שאר בגדיו אלא הוא מעלה שלא יאז עליו כל מלבוש שלבש בימות החול, ויעוין במשנה ברורה סימן רסב ס"ק ה' שכתב וז"ל וטוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק, ואם אפשר לו טוב שיהיה לו גם טלית אחר לשבת, עכ"ל, ומבואר דלהחליף את הטלית בשבת אין זה חמור כ"כ כמו שאר הבגדים, וא"כ עדיף שיחליף בכל בקר ציצית אחרת ולברך על הציצית אפי' שמשום כן לא יאז לו טלית מיוחדת לשבת.

והנה אמרו חז"ל בשבת דף כ"ג ע"ב דהוהי במצוות ציצית זוכה לטלית נאה וכשמברך על הציצית הוא הידור וזהירות במצוות ציצית שהרי הוא שלימות במצוות ציצית כמשנ"ת וא"כ אפשר שעל ידי כן יזכה שיהא לו גם טלית נאה לשבת.

יבואר אם טלית נאה לשבת עדיף על טלית נאה למצוות ציצית בכל יום

וכבר נודע על האנן רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון שהיה בקרית צאנז מנתניה בבית הבראה של ועד הישיבות, והגיע לבקר את האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל, ואמר לו הרב סרנא שפעם היו לו ברשותו שתי טליתות אחת לשבת ואחת לימי החול, אולם משראה את דברי רש"י בב"ק דף ט' שיש מצות הידור גם על הטלית עצמו חשב דאין יכול להשתמש בטלית של יום חול בשעה שיש לו בביתו טלית יפה יותר, וכאז הוא נוהג להתעטף תמיד באותה טלית, והתפלא על החסידים שכשבת יש להם עטרה של כסף בטליתם ובימות החול הטלית בלא עטרה אע"פ שיש מצוה של טלית נאה, והאדמו"ר מקלויזנבורג אמר לו כי להלכה מוטעא לא נראה שיש כזה דין הידור על טלית, וראייה זו דומה לאחד שאלוהים לקיים מצוות משה בדבורו האם נאמר לו שלצורך כך עליו לבנות ארמון מפואר ביותר, ואמנם דברי הרש"י בב"ק הנ"ל צ"ע.

והיה אפשר שיהא לו ציצית מיוחדת לשבת ובכל בקר יברך על הציצית של שבת וילבשה כמה רגעים ויפשטה, דמיסתבר דע"י זה לא נעשה בגד של חול, ובוה יפטור את הציצית שלובשה, ונמצא שיקיים הכל, שמקיים מצוות ציצית בלילה ומכרך על הציצית וגם יש לו טלית מיוחדת לשבת.

יבואר אם לברך על ציצית אחר כדי לפטור הבגד מברכה אם חשיב כברכה שאינה צריכה אלא

ששעתי מידידיו הגר"א ויאל מקלש שליט"א שומר בעל הדרך אמונה שליט"א אמר לו שאין לברך על בגד שלובשו רק בשביל לברך עליו אפי' שלובשו כמה רגעים, אבל מן שלבש האילת השחר זצ"ל אמר שיכול לברך על טלית אחרת כדי לפטור את הטלית שלובש ולפשוטה מיד ואין בזה חשש ברכה לבטלה או ברכה שאינה צריכה, וכן היה נוהג ביוה"כ כשפשט את טליתו אחר מוסף ורצה ללבוש למנחה ונסתפק אם לברך עליו, היה מברך על טלית של חול ופטר בברכתו הטלית של שבת שלבש לתפלת מנחה, ולובשו כמה רגעים ופשוטו.

עבודת ד' במלחמה

מאות ועשרה עולמות ומבאר הגר"א ז"ל ששנים שהאדם קונה להשלים מאות ועשרה עולמות באותם שני יצרים שלו יו"ן שלוש מאות כי השלוש מאות עולמות הם על שברית יצה"ר ויו"ד עולמות בשמעה יצה"ר הטוב והם מרומים בתביה ש"י ימין שמאל יצה"ר עולה ש"י ע"כ, והיינו כי עיקר העבודה הוא לשבור את הרע ובה כמעט כל השחר, ויו"ד עולמות על העשה טוב.

והנה בבואר הגר"א אורח חיים סימן תקפא כתב על מש"כ הרמ"א שנהנו שיהא הש"ן בימים נוראים בן שלושים. כתב וז"ל חולין כ"ד ב' ושם א' בלויס לעבודה, וימים אלו דוגמת עבודת הלוים כידוע שהם ימי הדין, עכ"ל, והיינו שהלוים הם מסטרא שמאלא והוא ממדת דין, כמש"כ בזהר הקדוש פרשת בהעלותך על הפסוק קח את הלויים וטהרת אותם בגין דאיתוה דרועא שמאלא וסטרא דדינא ולכן כמו שעבודתם מבין שלושים הוא הדין בימי הדין צריך שיהיה הש"ן בן שלושים כליום שעבודתם מבין שלושים, וכימי הדין צריך ש"ן כלויים שהם מצד הדין.

ולכן כתב בשפת אמת שהטעם שעבודת הלוים נפסלת מבין חמישים שנה הוא משום שעיקר עבודת הלוים הוא במלחמה ואין המלחמה נאה אלא לברוך מושע פליס הלוים בשנים מבין חמישים ומאידך אינו נפסלים במומים, ואפשר מהטעם בשנים מבין חמישים דדינא וכמו שידוע בשנים ולא עלתה לו כן אין המומין פוסלין בלויים שעבודתם במלחמה, והנהיגם להפך המומין פוסלין בהם והשנים אינם פוסלים בהם.

לע"ז ר' יעקב צבי ז"ל בן ב"דלחמ"א ר' שלמה נחמיה שליט"א

ולמשנ"ת שכל ענין הברכה אינו אלא שלימות מצוה א"כ הברכה שבוך בפרשה הראשונה הוה ברכה לבטלה שיהא אדם אינו מצוה שיהיה נשאל עליה את הברכה חשיב כלל וע"כ דס"ל להחמיר סופר דיון דעבד מצוה ברהא שעתא נתייב לזרדות על המצוה ושפיר כיון באותו שנה ומבואר מדבריו דחיווי ברהא א"ל הוה דעה על המצוה שיהא לו ותחייב לברך עליה ואע"פ שמשום שלימות המצוה בן תנדיה שיהא חייב קיימא מ"ט נתייב לזרדות עליו ואינו חייב לברך לבטלה ע"כ.

והנה הרמב"ם ס"ה ב"ל המקדש ה"ז כתב וז"ל אין לו יום לעוה לעבודתו עד שילחמוהו חמש שנים תחלה, שאמר זאת אשר ללויים מבין חמש ועשרים שנה וסדנא אחר אחר מבין שלשים שנה, וא"כ עד חמש ללוי, וא"כ נשנן לעבודה עד שיהיה ליהא איש שאמר איש על עבודתו, וברכב"ם שם ה"ח כתב וז"ל לא שאמר בתורה בלויים מבין חמישים שנה ישוב מצבא העבודה איש אלא מבין ששן ששן המקדש במקום לבקום, ואינו מצוה נהנת לחיות אלא לחיות אין חילוי ופסל בשנים ולא במומים אלא בקול שיתקלף קול מרוב הקהל יפסל לעבודת המקדש, ויהא לו שאני פסל אכל לומר שכל אדם היה מן השנים, עכ"ל, ומדבריו הריב"ם נראה דכבר שאן הוה פסל בשנים אלא מבין חמישים ובה שאמר הכותב מבין שלשים הוא לחוב עבודה אבל בשלש עשרה חקוקים שם ויעוין בפי' בפי' משנה שד"ח בזה, ופשוט דהגר"א חקוקים נראה שם שבת השפת אמת דעבודת הלוים הוא חקוק ואין בחקוקות, אבל למה לפטר הגר"א בא"ה שעבודתו מבין שלשים וחקוק וכן מבואר בבס"ח משנה קשה לפשט שיעיקר עבודתו אחר בחקוקות ע"כ.

ה'דוד שנהלך מן בעל קדלות יעקב עם טור האב עזר באחד שהפריש בלא ברכה אם ישאל כדי שיהיה שבת, ושיעשה בברכה, וטענת השקדוה יעקב שלא ישאל דיון גורם ברכה שאינה צריכה והוא עזר אבד שישאל, והוא כל זה במשנת יצחק ח"ט קי"ט, ושענה שיהיה על זה האנן והוא ר' דב לנח שליט"א דאי ינא דם וישאל על התשובה או דעת שבוך לבטלה ל' שנה עדיף לברך בשעת הפרשתו, וכמו שכתב הרמב"ם סופר י"ד סימן ש"כ הוא בפתחי תשובה ויה דעה סימן שליט"א ס"ק ו' א"כ כאן מהני שישאל על הפרשתו הרי סוף חיל חוב הברכה מהפרישה שהפריש קודם בלא ברכה.

אנאם א"י ינא שכל שיעשה מצוה בלא ברכה הרי המצוה חסרה וכמו דמבאר בתוס' הרא"ש ברכות דף ט"ו דאי ברכות המצוות האוראת היה הברכה מוכנסת את המצוה, וכמו דמוכרח מרא דבריו ממשותת מותרין שקיים כל רעי המעשיות חזן וצריך להורות שלא שחתי מלבידך וז"ל שיהא מדוי המעשיות, וז"ל פשוט שיהא יוכל לקיים המצוה בשלימות וזהו המצוה של ההפרישה נעשית בשלימות עם ברכה ואע"פ שבה שהפריש בלא ברכה עבר וביטל ואי אפשר לתקן מ"מ חלות ההפרישה בלא ברכה וכל חלקו שהיה התרומה והמעשיות חלים בברכה.